

بررسی عوامل مرتبط با رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل از دیدگاه پرسنل بیهوشی و اتاق عمل بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی جهرم در سال ۱۳۹۴

فریده معارفی^۱، رسول اسلامی اکبر^۲، زهرا شادفرد^۳، محبوبه تقی زادگان زاده^۴، عفیفه رحمانیان^۵

۱. مربی گروه پرستاری، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران

۲. استادیار گروه پرستاری، دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جهرم، جهرم، ایران

۳. مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جهرم، جهرم، ایران

۴. مربی گروه پرستاری، دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جهرم، جهرم، ایران

۵. مربی گروه پرستاری، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران

افلاک/سال یازدهم/ شماره ۳۸ و ۳۹/ بهار و تابستان ۱۳۹۷

چکیده

مقدمه: رعایت حقوق بیماران از اولویت‌های درمانی و ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. با توجه به این موضوع، این پژوهش با هدف تعیین عوامل مرتبط با رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل از دیدگاه پرسنل بیهوشی و اتاق عمل اجرا گردید.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی- مقطعی بر روی ۸۹ نفر پرسنل هوشبری و اتاق عمل شاغل در اتاق عمل بیمارستان‌های آموزشی جهرم انجام شد. اطلاعات لازم از طریق دو پرسشنامه پژوهشگر ساخته عوامل تسهیل‌کننده و عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل جمع‌آوری گردید. نمونه‌های پژوهش در یک طیف لیکرت ۵ قسمتی به انعکاس دیدگاه خود در رابطه با هر عبارت در پرسشنامه می‌پرداختند. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه‌های عوامل تسهیل‌کننده و عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار، به ترتیب برابر با ۰/۹۳ و ۰/۸۷ به دست آمد. از روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین، فراوانی و درصد در راستای توصیف متغیرهای مورد بررسی استفاده شد.

یافته‌ها: از میان عوامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق بیمار به ترتیب عبارت "فراهم بودن تجهیزات کافی در اتاق عمل" با میانگین وزنی ۳/۱۰ و عبارت "توانایی تفکر انتقادی و یا توان تصمیم‌گیری اخلاقی" با میانگین وزنی ۲/۵۹ از دیدگاه پرستاران اتاق عمل و بیهوشی از بالاترین و پایین‌ترین درجه اهمیت برخوردار بودند. از بین عوامل بازدارنده نیز رعایت حقوق بیمار عبارت "تعداد زیاد عمل جراحی در یک شیفت" با میانگین وزنی ۳/۵۸ به عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده در رعایت حقوق بیمار شناخته شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه در این مطالعه مهم‌ترین عامل تسهیل‌کننده فراهم بودن امکانات و تجهیزات بود مهم‌ترین عامل بازدارنده رعایت حقوق در اتاق عمل تعداد زیاد عمل جراحی در طی یک شیفت کاری بود لازم است که تحقیقات بیشتری در این زمینه و به خصوص در مورد این دو عامل و تأثیر آن بر رعایت حقوق بیمار انجام گیرد تا نتایج حاصل از آن در برنامه ریزی‌های درمانی با اعتماد بیشتری قابل استفاده باشد.

واژه‌های کلیدی: حقوق بیمار، پرستار بیهوشی، پرستار اتاق عمل، عوامل تسهیل‌کننده، عوامل بازدارنده

آدرس مکاتبه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم

پست الکترونیک: faride.maarefi@yahoo.com

مقدمه

کیفیت خدمات و جلب رضایت مشتری از اولویت‌های سیستم درمانی است. رعایت حقوق بیماران از مواردی است که رضایت بیماران را در پی خواهد شد (۱). توجه به حقوق بیماران توسط پزشکان و کادر درمانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و از جمله اقدامات مهمی که طی سال‌های گذشته در راستای آشنا سازی ارائه‌دهندگان خدمات پزشکی به حقوق بیماران و نیز اطلاع بیماران از حقوق خود صورت گرفته است، تدوین منشور حقوق بیمار توسط وزارت بهداشت است. منشور حقوق بیمار در سال ۱۳۸۱ تدوین و توسط معاونت سلامت وزارت بهداشت ابلاغ گردید. در حال حاضر این منشور به صورت پوستر در کلیه اماکن بهداشتی درمانی کشور در معرض دید همگان نصب شده است (۲،۳). در واقع بخش عمده‌ای از رضایتمندی بیماران در مراکز درمانی، مربوط به رعایت حقوق آنان توسط کارکنان مراکز درمانی و کمک به آنان برای برآورده ساختن نیازهایشان می‌باشد و با در نظر گرفتن منشور حقوق بیماران، می‌توان مراقبت‌های مؤثرتری از بیماران به عمل آورد (۳). توجه به حقوق بیماران در حوزه بیهوشی و اتاق عمل با توجه به ویژگیهای منحصر به فرد آن از اهمیت بالاتری برخوردار است (۴)؛ زیرا اتاق عمل یکی از بخش‌هایی است که از همه لحاظ حتی ساختاری با سایر بخش‌ها متفاوت است، به طوری که بیمار به دلیل نیاز و احتیاج به پرسنل و دور بودن از همراهان خود نمی‌تواند ناراحتی خود را به راحتی ابراز کند. همچنین به دلیل عدم آگاهی بیماران از حقوق خود، بیهوش بودن بیمار در اتاق عمل و عدم آگاهی از تمام

فراوندها و اینکه بیمار وظیفه‌ای در برابر دفاع از خود ندارد توجه به این حقوق حائز اهمیت است (۴). این حق بیمار است که هنگام پذیرش در اتاق عمل با منشور حقوق بیمار آشنا شود. یکی از حقوق بیمار در اتاق عمل که رعایت آن الزامی می‌باشد این است که حریم خصوصی بیمار در هنگام انجام معاینات رعایت شود (۵). در واقع بیمار در اتاق عمل از هر سن، جنس، نژاد، مذهب و طبقه اجتماعی و فرهنگی، خواسته یا ناخواسته به کارکنان اتاق عمل اعتماد نموده و سلامت خود را بطور کامل به کادر بیهوشی و جراحی می‌سپارد. آن چنان که بیمار در حالت بیهوشی تبدیل به موجودی کاملاً بی دفاع می‌گردد که حتی قادر به نفس کشیدن خودبخود هم نیست و از کلیه اتفاقاتی که در پیرامون وی می‌گذرد بی خبر است. همچنین در حین عمل ممکن است اسرار مختلفی از وضعیت پزشکی بیمار نزد پرسنل حاضر در اتاق عمل بر ملا گردد (۴). لوینسکی^۱ می‌نویسد امروزه اطلاعات مردم در زمینه بهداشت و سلامتی افزایش یافته است. به طوری که آن‌ها بهداشت، سلامتی و بهره‌وری از خدمات بهداشتی را به عنوان حق اساسی خود می‌دانند (۶). تحقیقات زیادی در دنیا با تأکید بر اهمیت و چگونگی رعایت این حقوق انجام شده و قوانین و آیین‌نامه‌های متعددی در این زمینه تدوین گردیده است، اما برای رعایت این حقوق در عمل، تنها صدور بیانیه و بخش‌نامه کافی نبوده و از طرفی با وجود افزایش آگاهی پرستاران و دیگر کارکنان گروه بهداشتی از حقوق بیمار در طی سال‌های اخیر یافته‌های بعضی مطالعات نظیر مطالعه هوشمند و

1. Levinsky

تسهیل کننده و رفع عوامل بازدارنده، زمینه رعایت هر چه بهتر حقوق بیماران در مراکز بهداشتی درمانی کشور را پایه‌ریزی کند.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع مقطعی بود که در سال ۱۳۹۴ در بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی شهرستان جهرم انجام گرفت. نمونه‌های پژوهش را ۸۹ نفر از پرستاران بیهوشی و اتاق عمل بیمارستان‌های پیمانیه و شهید مطهری شهرستان جهرم تشکیل می‌داد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به روش سرشماری بود. در این راستا پژوهشگر با توجه به تعداد تکنسین‌های بیهوشی و اتاق عمل، هر دو بیمارستان اندازه حجم نمونه را بدست آورد تعداد کاردان یا کارشناس بیهوشی از هر دو بیمارستان ۱۱ نفر و تعداد کاردان یا کارشناس اتاق عمل از هر دو بیمارستان ۷۱ نفر بودند. پرستارانی که میزان سابقه کار آنها کمتر از ۶ ماه بود از مطالعه حذف می‌شدند. پژوهشگران به منظور انجام این پژوهش ابتدا از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی جهرم مجوز انجام کار را کسب کردند و بعد از انجام هماهنگی با مسئولین بیمارستانهای مورد پژوهش پرسشنامه‌ها در اختیار نمونه‌ها قرار گرفت. بدین منظور پژوهشگران می‌بایست در شیفت‌های مختلف و در روزهای متفاوت به اتاق عمل رفته و پس از ارائه توضیحات لازم در ارتباط با هدف پژوهش و محتوای پرسشنامه با رعایت ملاحظات اخلاقی چون اطمینان

همکاران بیانگر تأثیر عوامل متعددی بر رعایت این حقوق بوده و تأییدی است بر این موضوع که داشتن آگاهی به تنهایی برای رعایت این حقوق کفایت نمی‌کند و به دلیل وجود عوامل مداخله‌گر بیرونی، در بسیاری از موارد آگاه بودن از حقوق بیمار با امکان رعایت آنها همراه نمی‌باشد (۷). یافته‌های لیدو^۱ و همکاران در تحقیقی که با عنوان بررسی میزان آگاهی و درک کارکنان بهداشتی از توجه به حقوق بیمار به عنوان بخشی از وظایف حرفه‌ای انجام شد، نشان داد با وجود آگاهی داشتن ۸۴٪ پرستاران از حقوق بیمار، تنها ۶۵٪ آنان در فعالیت‌های خود این حقوق را رعایت می‌کردند (۸). در ایران نیز مطالعات مختلف درجات متفاوتی از میزان رعایت منشور حقوق بیمار را گزارش نموده به طوریکه وسکویی اشکوری و همکاران میزان رعایت حقوق بیمار را ۵۳ درصد (۹) رنگرز ۶۷/۷ درصد (۱۰) و داداشی ۶۵ درصد (۱۱) گزارش کردند. در مطالعه‌ای که بوکن^۲ با هدف شناسایی موانع رعایت حقوق بیمار در بخش‌های بهداشتی کشور ترکیه انجام داد نتایج نشان داد عواملی همچون مشکلات مربوط به بیمار، مؤسسه، کارکنان مالی و کل سیستم خدمات بهداشتی درمانی، به عنوان موانع رعایت حقوق بیمار شناخته شده و محقق متذکر شده بود حذف این عوامل می‌تواند در ارتقای بهداشت جامعه مؤثر باشد (۱۲). بدین ترتیب با توجه به اهمیت موضوع رعایت حقوق بیمار و اهمیت دو چندان آن در محیط اتاق عمل پژوهشگر بر آن گردید با تعیین عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده مرتبط با رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل زمینه لازم را برای برنامه‌ریزی و اتخاذ تدابیر لازم در جهت تقویت عوامل

1. Ledo
2. Buken

دادن از محرمانه ماندن اطلاعات و دادن حق انتخاب در شرکت در پژوهش، پرسشنامه‌ها را در اختیار تمامی پرستاران بیهوشی و اتاق عمل قرار می‌دادند تا پاسخگویی به سوالات توسط آنان انجام گردد. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، دو پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود. بخش اول پرسشنامه شامل سوالات جمعیت شناختی و بخش دوم شامل سوالات اختصاصی پژوهش بود. سوالات جمعیت شناختی پرسشنامه شامل: سن، جنس، میزان تحصیلات، سمت در اتاق عمل، مدت اشتغال در اتاق عمل بود. یک پرسشنامه عوامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل را مورد سنجش قرار می‌داد که مشتمل بر ۱۴ عبارت بود و پرسشنامه دیگر عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار را مورد ارزیابی قرار می‌داد که مشتمل بر ۱۸ عبارت بود. نمونه‌های پژوهش در یک طیف لیکرت ۵ قسمتی (کاملاً موافقم = ۴، موافقم = ۳، مخالفم = ۲، کاملاً مخالفم = ۱، نظری ندارم) = به انعکاس دیدگاه خود در رابطه با هر عبارت در پرسشنامه می‌پرداختند. روایی ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش به روش روایی محتوا تعیین گردید. بدین منظور پرسشنامه پژوهشگر ساخته که با استفاده از روش کتابخانه‌ای با بررسی مقالات و متون تخصصی دیگر تدوین گردیده بود در اختیار ۱۰ نفر از اعضای هیئت علمی و صاحب نظر دانشکده پرستاری و پیراپزشکی و دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جهرم و نیز دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی قرار گرفت و پس از اعلام نظر اساتید و ویرایش نهایی، ابزار گردآوری داده‌ها تنظیم گردید. شاخص روایی محتوای پرسشنامه در قسمت مربوط

بودن ۹۰ درصد، واضح بودن ۷۵ درصد و ساده بودن ۷۰ درصد به دست آمد. سنجش پایایی ابزار در یک مطالعه مقدماتی از ضریب آلفای کرونباخ تعیین گردید که در این راستا پرسشنامه‌ها در اختیار ۲۰ نفر از پرسنل بیهوشی و اتاق عمل بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی جهرم قرار داده شد. تجزیه و تحلیل آماری ضریب آلفای کرونباخ در رابطه با پرسشنامه عوامل تسهیل‌کننده و پرسشنامه عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار، به ترتیب برابر با ۰/۹۳ و ۰/۸۷ به دست آمد. در تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین، فراوانی و درصد در راستای توصیف متغیرهای مورد بررسی استفاده شد. نتایج با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه 16 تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از این پژوهش اطلاعاتی را درخصوص عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل از دیدگاه پرستاران بیهوشی و اتاق عمل فراهم می‌سازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌داد که اکثریت افراد شرکت‌کننده در پژوهش مؤنث و متأهل بودند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان در محدوده سنی ۲۳-۴۵ با میانگین و انحراف معیار (۲۱/۳۰±۵/۸۷) بود. اکثریت شرکت‌کنندگان (۶۵/۱ درصد) مدرک تحصیلی کارشناسی داشتند و از نظر وضعیت استخدام ۵۳/۲ درصد از آنان استخدام رسمی و پیمانی بودند. با توجه به یافته‌های موجود از میان عوامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق

بیمار به ترتیب عبارت ۱ " فراهم بودن تجهیزات کافی در اتاق و یا توان تصمیم‌گیری اخلاقی " با میانگین وزنی ۲/۵۹ از دیدگاه پرستاران اتاق عمل و بیهوشی از بالاترین و پایین‌ترین درجه اهمیت برخوردار بود. علاوه بر این از دیدگاه اکثریت افراد عواملی از قبیل " تعداد استاندارد پرسنل به ازای هر عمل/ بیمار"، "تعامل مناسب مسئولین اتاق عمل با تیم جراحی"، "رضایت از بخش محل خدمت"، "نگرش مثبت

عمل " با میانگین وزنی ۳/۱۰ و عبارت ۴ " توانایی تفکر انتقادی پرسنل نسبت به رعایت موارد حقوقی"، "حمایت حقوقی مسئولین از کارکنان اتاق عمل"، " رعایت استانداردهای درمانی در اتاق عمل" و "گزینه پرسنل علاقمند و متعهد به کار در محیط اتاق عمل" در رعایت حقوق بیمار از اهمیت نسبتاً بالایی برخوردار است. (جدول شماره ۱)

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی و میانگین وزنی عبارات مرتبط با عوامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرسنل بیهوشی و اتاق عمل بیمارستانهای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی جهرم

عبارات	عوامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق بیمار					فراوانی و درصد	
	کاملاً موافقم	موافقم	مخالفم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم	میانگین وزنی	
۱ فراهم بودن تجهیزات کافی در اتاق عمل	۴۵	۱۴	۲۴	۶	۰	۳/۱۰	
۲ تعداد استاندارد پرسنل به ازای هر عمل/ بیمار	۳۷	۱۹	۱۳	۱۸	۲	۲/۸۰	
۳ تعامل مناسب مسئولین اتاق عمل با تیم جراحی	۲۸	۲۲	۳۱	۸	۰	۲/۷۹	
۴ توانایی تفکر انتقادی و یا توان تصمیم‌گیری اخلاقی	۱۶	۳۴	۳۰	۸	۲	۲/۵۹	
۵ رضایت از بخش محل خدمت	۲۷	۳۲	۲۲	۶	۲	۲/۸۵	
۶ رضایت از نیازهای پایه مانند میزان درآمد	۲۳	۳۲	۲۰	۱۲	۲	۲/۷۰	
۷ نگرش مثبت پرسنل نسبت به رعایت موارد حقوقی	۳۴	۱۷	۲۶	۱۰	۲	۲/۸۰	
۸ حمایت حقوقی مسئولین از کارکنان اتاق عمل	۲۹	۲۴	۲۴	۸	۴	۲/۷۴	
۹ کاهش شیفت های کاری پرسنل اتاق عمل	۳۵	۲۱	۲۱	۱۰	۲	۲/۸۷	
۱۰ کنترل و نظارت بر میزان رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل	۲۵	۲۵	۲۹	۸	۲	۲/۷۱	
۱۱ رعایت استانداردهای درمانی در اتاق عمل	۳۲	۲۳	۲۲	۱۲	۰	۲/۸۴	
۱۲ میزان انگیزه کاری در پرسنل اتاق عمل	۲۸	۲۰	۲۹	۸	۴	۲/۶۷	
۱۳ آشناسازی قبل از عمل بیماران با حقوق خود	۲۲	۲۹	۲۵	۹	۴	۲/۶۳	
۱۴ گزینه پرسنل علاقمند و متعهد به کار در محیط اتاق عمل	۲۶	۲۹	۲۶	۶	۲	۲/۸۰	

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی و میانگین وزنی عبارات مرتبط با عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرسنل بیهوشی و اتاق عمل بیمارستانهای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی جهرم

عبارات	عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار	فراوانی و درصد				
		کاملاً موافقم	موافقم	مخالفم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم
۱	کمبود پرسنل در اتاق عمل	۴۹	۱۹	۲۱	۰	۰
۲	کمبود توانایی تفکر انتقادی و یا توان تصمیم‌گیری اخلاقی	۲۶	۳۵	۲۸	۰	۰
۳	عدم رضایت از بخش محل خدمت	۳۹	۲۳	۲۱	۶	۰
۴	عدم رضایت از نیازهای پایه مانند میزان درآمد	۳۹	۲۶	۲۳	۴	۰
۵	نگرش منفی پرسنل نسبت به رعایت موارد حقوقی	۳۳	۲۳	۲۶	۲	۲
۶	حمایت حقوقی ناکافی مسئولین مافوق از کارکنان اتاق عمل	۴۲	۲۱	۲۰	۶	۰
۷	تغییر در خلق‌وخوی پرسنل بدلیل مطابق نبودن تغییرات بیولوژیک فردی با شیفت کاری	۳۹	۲۸	۲۰	۲	۰
۸	توقعات و درخواستهای غیرقانونی و نایجابی بیمار در اتاق عمل	۳۶	۱۹	۲۶	۸	۰
۹	کمبود دانش و آگاهی پرسنل در مورد مسائل حقوقی	۳۶	۲۸	۱۹	۶	۰
۱۰	نبود آموزش‌ها ی رسمی در زمینه موضوعات حقوقی در دوره تحصیل	۳۲	۲۹	۲۲	۴	۲
۱۱	کمبود دوره‌های آموزشی و بازآموزی در خصوص حقوق بیماران	۳۴	۲۳	۲۸	۲	۲
۱۲	کنترل و نظارت ناکافی بر میزان رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل	۳۹	۲۱	۲۱	۶	۲
۱۳	تعداد زیاد عمل جراحی در یک شیفت	۶۱	۱۹	۹	۰	۰
۱۴	تعداد زیاد شیفت‌های پرسنل	۵۲	۲۰	۱۷	۰	۰
۱۵	تعامل نامناسب مسئولین مافوق با تیم اتاق عمل	۳۹	۲۵	۲۵	۰	۰
۱۶	سر و کار داشتن با بیماران عفونی مثل ایدز و هپاتیت و نگرانی از ابتلا به آن	۳۳	۳۲	۲۴	۰	۰
۱۷	نقص در برقراری ارتباط مؤثر و مناسب با بیمار	۳۱	۳۲	۲۰	۶	۰
۱۸	جدید بودن برخی دستورالعمل‌ها و پروسیجرهای تشخیصی و درمانی	۲۹	۳۶	۲۲	۲	۰

عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده در رعایت حقوق بیمار شناخته شد. هم‌چنین از دیدگاه آنان برخی از عوامل دیگر از

هم‌چنین از بین عوامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار عبارت ۱۳ "تعداد زیاد عمل جراحی در یک شیفت" با میانگین ۳/۵۸ به

قبیل "کمبود پرسنل در اتاق عمل"، "کنترل و نظارت ناکافی بر میزان رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل"، "تعداد زیاد شیفت‌های پرسنل" از عوامل بازدارنده مهم در عدم رعایت حقوق بیمار بود. عبارات ۲، ۵، ۸، ۱۰، ۱۱ و ۱۷ "کمبود توانایی تفکر انتقادی و یا توان تصمیم‌گیری اخلاقی"، "نگرش منفی پرسنل نسبت به رعایت موارد حقوقی"، "حمایت حقوقی مسئولین از کارکنان اتاق عمل"، "نبود آموزش‌های رسمی در زمینه موضوعات حقوقی در دوره تحصیل"، "رعایت استانداردهای درمانی در اتاق عمل"، "نقص در برقراری ارتباط مؤثر و مناسب با بیمار" با میانگین ۲/۹ به عنوان کم اهمیت‌ترین موانع رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرستاران اتاق عمل و بیهوشی گزارش گردید. (جدول شماره ۲)

بحث

اگرچه تدوین و ابلاغ منشور حقوق بیمار اقدامی در جهت احقاق حقوق بیماران می‌باشد، اما زمانی می‌توان به رعایت مفاد آن امیدوار بود که راهکارهای اجرایی شدن منشور و همچنین موانع اجرایی شدن آن شناخته شود. برطرف کردن موانع اجرایی از جمله عوامل سازمانی و عوامل مربوط به کارکنان نیز که از مسئولیت‌های خطیر، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی می‌باشد، می‌تواند گام بسیار مهمی در اجرای هر چه کاملتر منشور حقوق بیمار در ایران باشد (۱۳). تحقیقات زیادی در این مورد انجام شده و آئین‌نامه‌های متعددی نیز تدوین گردیده است، اما برای اجرای این حقوق کافی نیستند و در کنار آن باید اقداماتی برای بهبود چگونگی

رعایت آن در بخش‌های مختلف صورت گیرد (۱۴). یکی از این اقدامات شناسایی عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده حقوق بیمار است تا براساس آن برنامه‌ریزی‌های لازم انجام گیرد. مهم‌ترین عامل تسهیل‌کننده رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرسنل فراهم بودن امکانات و تجهیزات کافی در اتاق عمل بود. محمدی در این خصوص می‌نویسد، با وجود بیمارستان‌های غیر استاندارد، کمبود امکانات، عدم تأمین پرسنل کافی، و فضای فیزیکی کاری نامطلوب نمی‌توان انتظار رعایت حقوق بیمار را داشت (۱۵). همچنین عواملی از قبیل تعداد استاندارد پرسنل به ازای هر عمل/ بیمار، رضایت از بخش محل خدمت، گزینش پرسنل علاقمند و متعهد به کار در محیط اتاق عمل از عوامل تسهیل‌کننده مهم در رعایت حقوق بیمار بود. به گونه‌ای که در پژوهش هوشمند و همکاران نیز یکی از طبقات مهم گروه‌بندی شده در عوامل تسهیل‌کننده، عوامل مربوط به سازمان گزارش شده است که از جمله این عوامل فراهم بودن امکانات و تجهیزات، وجود نیروی کافی، رعایت حقوق پرستاران، بالابردن استانداردهای مراقبتی و رسیدگی به وضعیت رفاهی کارکنان می‌باشد (۱۶). اگرچه عواملی از قبیل تعامل مناسب مسئولین اتاق عمل با تیم جراحی، نگرش مثبت پرسنل نسبت به رعایت موارد حقوقی، حمایت حقوقی مسئولین از کارکنان اتاق عمل، رعایت استانداردهای درمانی در اتاق عمل از دیدگاه پرسنل از عوامل تسهیل‌کننده مهم در رعایت حقوق بیماران بود اما نقص در هریک از این موارد به عنوان کم اهمیت‌ترین عوامل بازدارنده حقوق بیمار شناخته شد. این مسأله بدین علت است

که عوامل فوق اگرچه نقش مهمی در تسهیل رعایت حقوق بیمار دارد اما نقش عواملی از قبیل وجود نیروی کارکافی و انگیزش درونی پرسنل در تسهیل رعایت این حقوق به حدی است که می‌تواند نقص در سایر عوامل را جبران نماید و از اثر بازدارندگی آنها در رعایت حقوق بیمار بکاهد (۱۷). نتایج این مطالعه نیز مؤید این مطلب است به گونه‌ای که مهمترین عامل بازدارنده رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرسنل تعداد زیاد عمل جراحی در یک شیفت گزارش گردید. هم‌چنین کمبود پرسنل در اتاق عمل، تعداد زیاد شیفت‌های پرسنل از عوامل بازدارنده مهم در عدم رعایت حقوق بیمار بود. نتایج سایر مطالعات نیز مؤید این یافته است که با افزایش حجم کاری پرسنل عملکرد آنان در خصوص رعایت حقوق بیمار تضعیف می‌گردد از جمله وسکوویی در مطالعه‌ای که در بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام داد به این نتیجه دست یافت که به دلیل ازدحام بیش از حد بیمارستان‌های آموزشی و عدم وجود فرصت کافی جهت برقراری ارتباط مناسب با بیماران، حقوق آنان رعایت نگردیده است درحالی‌که که این مشکل در درمانگاه‌های خصوصی وجود نداشته است (۹). هم‌چنین قلچه و همکاران در مطالعه‌ی خود دریافتند که عملکرد پزشکان در مقایسه با پرستاران در خصوص رعایت حقوق بیماران بهتر بوده است و علت آن را داشتن تعداد زیاد بیمار، تعدد شیفت‌های پرسنل، افزایش فشارکاری، خستگی و کمبود نیروی انسانی دانسته‌اند (۱۸). از موانع بسیار مهم و اساسی که در بعضی مطالعات به آن اشاره شده است فشارهای اقتصادی- اجتماعی و فشار کاری زیاد ارائه‌دهندگان مراقبت به ویژه

پرستاران می‌باشد. محدودیت‌های خاص مربوط به محیط کار از جمله ساعت کاری و تماس بیش از حد با بیماران و همراهان (۱۹) کار فشرده در زمان محدود (۲۰)، داشتن تعداد زیاد بیماران، خستگی و کمبود نیروی انسانی، نوبت کاری متعدد و داشتن اضافه کاری می‌توانند از عوامل تأثیرگذار بر عملکرد پرستاران در اجرای منشور حقوق بیمار می‌باشد (۲۱) داداشی و همکاران پیشنهاد می‌کنند با افزایش کادر پرستاری در مطالعه بصیری می‌توان رضایت بیماران را افزایش داد (۱۱) مقدم و همکاران یکی از دلایل عدم رعایت حقوق بیمار، حضور دانشجویان و عدم آگاهی آنها به لزوم اجازه حضور در هنگام معاینات در بیمارستان‌های آموزشی ذکر شده است. ایشان می‌نویسند آموزشی بودن بیمارستان موجب می‌گردد دانشجویان خود را ملزم به گرفتن اجازه از بیمار ندانند و لذا حقوق بیمار در بعضی جنبه‌ها رعایت نشود (۲۲). توانایی تفکر انتقادی به عنوان کم اهمیت‌ترین عامل تسهیل‌کننده و کمبود توانایی تفکر انتقادی نیز به عنوان کم اهمیت‌ترین عامل بازدارنده در رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرسنل شناخته شد. اسماعیلی در مطالعه خود این گونه بیان می‌کند که کاربرد تفکر انتقادی در پرستاری به مراتب تأثیر بیشتری در ارتقای کیفی مراقبت خواهد داشت که مسائل مربوط به حقوق بیمار نیز بخشی از این مراقبت‌ها خواهد بود (۲۳). بنابراین علت تفاوت موجود در دیدگاه پرسنل اتاق عمل و نتایج مطالعه انجام گرفته توسط اسماعیلی همکاران، ممکن است این باشد که اغلب پرستاران در برخورد با مسائل مراقبتی و درمانی بیماران به صورت کلیشه‌ای برخورد می‌کنند

اتاق عمل در شهرستان جهرم تعداد شرکت‌کننده‌های این پژوهش محدود بود که این امید را داریم که در پژوهش‌های بعدی که در شهرستانهای بزرگ انجام خواهد گرفت به نتایج بهتری دست یابیم.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه در این مطالعه مهم‌ترین عامل تسهیل‌کننده و بازدارنده رعایت حقوق در اتاق عمل "فراهم بودن امکانات و تجهیزات" و "تعداد زیاد عمل جراحی در طی یک شیفت کاری" بود لازم است که تحقیقات بیشتری در این زمینه و به خصوص در مورد این دو عامل و تأثیر آن بر رعایت حقوق بیمار انجام گیرد تا نتایج حاصل از آن در برنامه‌ریزی‌های درمانی با اعتماد بیشتری قابل استفاده باشد. همچنین برقراری کلاس ضمن خدمت برای آشنایی با حقوق بیمار و عوارض و عواقب تخلف از رعایت حقوق مددجو نیز می‌تواند به رعایت هر چه بیشتر و بهتر حقوق بیمار در بیمارستانها و بخصوص در اتاق عمل کمک‌کننده باشد.

تقدیر و تشکر

پژوهش حاضر حاصل طرح تحقیقاتی مصوب در تاریخ ۹۴/۴/۸ با شماره طرح ۹۴/۲۱ در معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی جهرم می‌باشد. بدینوسیله نویسندگان مقاله مراتب تقدیر و تشکر خود را از معاونت پژوهشی و کلیه همکارانی که در ارائه اطلاعات همکاری داشتند، اعلام می‌دارند.

و طبق آنچه که در گذشته آموخته‌اند اقدام به حل مشکل بیماران می‌نمایند (۲۴) و این مسأله دیدگاه آنان را نیز تحت تأثیر قرار داده است. کنترل و نظارت ناکافی بر میزان رعایت حقوق بیمار در اتاق عمل یکی دیگر از عوامل بازدارنده شناخته شد. فلجچه معتقد است برای رعایت حقوق بیمار لازم است در بیمارستان افرادی ناظر بر اجرای حقوق بیمار گمارده شود تا پزشکان و پرستاران را ملزم به اجرای صحیح و قانونی نمایند و در صورت عدم رعایت با افراد خاطی برخورد نمایند (۱۸) در مطالع رودی و همکاران نشان داده شد که ارتباط آماری معناداری بین رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرستاران و نظارت و خواست مدیران جهت رعایت این حقوق وجود دارد. (۲۵) بنابراین مطالعات فوق تصدیقی بر یافته حاصل از این مطالعه می‌باشد و نظارت ناکافی می‌تواند رعایت صحیح حقوق بیمار را با مشکل مواجه سازد. نبود آموزش‌های رسمی در زمینه موضوعات حقوقی در دوره تحصیل به عنوان یکی از کم اهمیت‌ترین عوامل بازدارنده حقوق بیمار بود. رودی در مطالعه خود اظهار می‌کند که آگاهی پرستاران از منشور از متوسط بالاتر بوده که امر می‌تواند ناشی از برگزاری کلاس‌های آموزشی مکرر در بیمارستانها و اجرای سیاست‌های حاکمیت بالینی در بیمارستان‌های ایران باشد و با توجه به مشارکت بالای پرستاران در این برنامه این مسأله قابل توجیه است (۲۶) لذا خلأ آموزش‌های رسمی در این زمینه از جانب پرسنل احساس نگردیده است و از دیدگاه آنها این مسأله در بین عوامل بازدارنده اهمیت کمتری داشته است. از محدودیت‌هایی که در این پژوهش با آن مواجه بودیم این بود که بدلیل کمبود

References

1. Joolaee S, Nikbakht-Nasrabadi A, Parsa-Yekta Z. Iranian nurses, physicians and patients' lived experiences regarding patient's rights practice. *Iran journal of nursing* 2009; 60 (22) :28-41.
2. Mossadegh Rad A M, Esna Ashari P. Patients and physician's awareness of patients' rights and its implementation at Beheshti hospital in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education* 2004; 4 (1) :45-54.
3. Basiri Moghadam K, Basiri Moghadam M, Moslem A, Ajam Zibad H, Jamal F. Health Providers and Patients' awareness on patient bill of rights and it's observing rate in an Educational Hospital in Gonabad. *Ofogh-e-Danesh; Journal of Gonabad University of Medical Sciences* 2011; 17, 2: 45-54.
4. Savaee M, Chodari A-H, Shahbazi Sh. The necessity of compiling patients' Bill of rights in the field of anesthesiology. *Iranian journal of medical ethic and history* 2008 ; 1(1) :1-4. [In Persian]
5. Mousavi A. The role of clinical governance in the Patient Bill of Rights. *Medical Ethics Journal* 2011; 5(18):178-161. [In Persian]
6. Levinsky LG. Social, Institutional and economic barriers to the exercise of patients' rights. *NEJM* 1996 ;334:532-534.
7. Hooshmand A, Joolaee S, Mehrdad N, Bahrani N. Knowledge of patient rights and facilitating factors in view point of nurses working in teaching hospitals at Tehran university of medical science. *Journal of nursing and midwifery (Hayat)* 2006 ;12(4): 57-66. [In Persian]
8. Ledo R, Salas L, Gonzalez, et al. The rights of the hospital patient: the knowledge and perception of their fulfillment on the part of the professional. *The Group in Catalonia of the Spanish Society of Care for the Health Services User. Rev Clin Esp* 1998; 198 (11): 730-5.
9. Voskoui Kh. The survey of implementation patient's right in teaching hospitals of Tehran University of medical science. *Iranian journal of medical ethic and history* 2010 ; 2(4): 47-53.
10. Rangraz Jeddi F. The survey of implementation patient's right in kashan hospital. *Behboud journal* 2003; 9(1): 61-72.
11. Dadashi M, Andarzhabibi R, Habibimoghadam A, Jilani M. Private clinic client's satisfaction of observing the patient's rights bill. *J Med Ethics Hist* 2010; (Special Issue): 61-68. [In Persian]
12. Buken NO, Buken E. Emerging health sector problems affecting patient rights in Turkey. *Nursing Ethics* 2004; 11(6): 610-624.
13. Hadian Jazi Z, Dehghan Nayeri N, Barriers in the performance of patient's rights in Iran and appropriate offered solutions: Review article. *Comprehensive Nursing & Midwifery* 2017; 24(74): 69-79.

14. Zandiyeh M, Pakro Payravandi A, Imani B, Ahmadi S, Roshanaei GH, Quality of compliance of patient's rights in operating rooms of Hamadan's educational hospitals in 2012, Pajouhan Scientific Journal 2015; 13(2): 21-31.
15. Biranvand sh, Asti P, Anbari KH. The patients' rights implementation in veiwpoint of nurses of teaching hospitals in Khorramabad. Tabriz journal of Nursing and Midwifery 2011; 21(1): 53-8.
16. Nasiriani kh. Farnia F. The Study of respecting patients' rights from nurses view point of employees in Yazd hospitals. Scientific journal of forensic medicine 2007; 13(1): 33-7. [In Persian]
17. Mohammadi E. The survey of knowledge and attitude to the legal right of patient and nurses 1998. Presented in Nurse and Law Conference. Tehran.:161-6.
18. Jouzee Arkavazi H, Torab T, Abbasi M, Delpishe A, Shahmir L. The survey of Organizational factors related to the patient right in hospitals of Ilam University of Medical Sciences. Journal of Medical Ethics 2014; 23(7): 141-150.
19. Joolae s, Nikbakht-Nasrabadi AR, Parsa-Yekta Z, Tschudin V, Mansouri I. An Iranian perspective on patient's right. Nurs Ethic 2006; 13(5): 488-502. [In Persian]
20. Hajavi A, Tabibi SJ, Sarbaz Zeinabad M. A comparative review of patient's bill of rights in selected countries and proposing a proper solution for Iran. Journal of Legal Medicine of Islamic Republic of Iran 2005; 10 (36): 196-201. [In Persian]
21. Ghalje M, Zakeri Z, Rezaei N, Abedzade R. Examination of Knowledge of physitions and nurses about patients' rights in Zahedan. Akhlagh Pezeshki Journal 2010; 3(Suppl): 69-75. [In Persian]
22. Basiri Moghadam Kh, Basiri Moghadam M, Moslem Aa, Ajam Zibad H, Jamal F. Health Providers and Patients' Awarness on Patient Bill of Rights and Its Observing Rate in 22 Bahman Hospital. Ofogh-e-Danesh 2011; 17(1): 45-54. [In Persian]
23. Gholche M, Zakeri Z, Rezaei N, Abedzade R. The study of knowledge and performance of doctors and nurses for patient right in Zahedn University of medical science. Iranian Journal of medical ethic and history 2010; 3(3): 69-75.
24. Esmaeili R, Izadi A, Esmaeili M, Omidi K. Assessing the effect of Critical thinking education on caring process of nursing students. Scientific Quarterly of Birjand Nursing and Midwifery Faculty 2011; 8 (1): 1-6.
25. Mullen M. Examining patterns of change in the critical thinking skills of graduate nursing students. J Nurs Educ 2009; 48 (6): 310-18.

26. Roudi O, Borhani F, Abbaszade A. Awareness of patient right, its implementation and related factors in view point of nurses at Kerman Hospitals. Journal of medical ethic 2014; 5 (17): 32-40.

Study of the Factors Related to Compliance of Patient Rights in Operating Room from the Perspective of Anesthesia and Operation Room Personnel of Hospitals of Jahrom University of Medical Sciences 1394

Faride Maarefi¹, Rasool Eslami Akbar², Zahra Shadfard³, Mahboobe Taghizadeganzade⁴, Afifeh Rahmanian⁵

1. Dept of Nursing, Jahrom Branch, Islamic Azad University, Jahrom, Iran.
2. Assistant professor of Nursing, Faculty of Nursing, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran.
3. Dept of Nursing, Faculty of Nursing, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran.
4. Dept of Nursing, Faculty of Nursing, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran.
5. Dept of Nursing, Jahrom Branch, Islamic Azad University, Jahrom, Iran.

Abstract

Background and Aim: Quality care and client satisfaction are of major priority in health services. Compliance of patient rights causes their satisfaction; therefore, it is one of health care preferences and unavoidable necessities. Considering this issue this study aimed to determine the factors associated with patient rights in the operating room, and was conducted from the perspective of anesthesia and operating room personnel.

Materials and Methods: This descriptive analytic research was conducted on all surgical and anesthesia staff as well as operating room of the Jahrom educational hospitals (89 people). Required information was gathered through two Questionnaires which consist of facilitating and inhibiting factors to measure the operating room patients' rights. The research samples in a 5-point Likert spectrum were used to reflect their views on each statement in the questionnaire. The statistical analysis of the Cornbrash's alpha coefficient in relation to the Facilitator Facts Questionnaire and the Patient Rights Observance Factors Questionnaire were 0.93 and 0.87, respectively. In analyzing the data, descriptive statistics methods such as mean, frequency and percentage were used to describe the variables under study.

Results: According to the findings of the factors facilitating patients' rights respectively, the "availability of adequate equipment in the operating room" with weighted average 3.10 and "ability to think critically and be ethical decision-making" with weighted average 2.59 in terms of operating room nurses and anesthesia of the highest and the lowest was important. Among the factors hindering patients' rights also means "many in one shift operation" with an average weight of 3.58 as the most important factor in patients' rights were recognized.

Conclusion: Considering that the most important facilitator in this study was "Facilities Availability" and the most important deterrent to observing rights in the operating room was "large number of surgery during a shift" more research is needed in this area, and especially about these two factors, and its impact on patient rights, so that the results can be used in more reliable therapeutic planning.

Keywords: Patient rights, Anesthesia Nurses, operating room nurses, Facilitating factors, deterrent factors.